

Czy mówienie to nowa umiejętność? O maturze wewnętrznej z języka polskiego, czyli jak przygotować udaną wypowiedź?

Nowa Matura stała się faktem - przez jednych akceptowanym, innych krytykowanym i ... chyba przesadnie demonizowanym. Nowy egzamin nasuwa szereg obaw i wątpliwości przede wszystkim nauczycielom uczącym i potencjalnym egzaminatorom. Obawy są wieloprzyczynowe, ale niewątpliwie najważniejsze wiążą się z samym procesem nauczania - koniecznością zmiany dotychczasowych sposobów planowania pracy oraz form i metod, prowadzących do pożądanych osiągnięć uczniów.

Zmienił się też zakres wiedzy i umiejętności, jaki powinni osiągnąć przyszli maturzyści. To wszystko sprawia, że odczuwamy niepokój. Ale czy potrzebnie? Gdyby się przyjrzeć umiejętnościom, jakimi powinien wykazać się zdający egzamin maturalny na poziomie podstawowym, a które nie były sprawdzane obligatoryjnie na "starej maturze", zauważymy, że nie wszystkie są tak całkiem nowe. Niewątpliwie nowa jest formuła egzaminu, zarówno w części wewnętrznej jak i zewnętrznej, natomiast całkiem nowych umiejętności sprawdzanych na egzaminie maturalnym byłoby tak naprawdę kilka w części wewnętrznej i jeszcze mniej w części zewnętrznej egzaminu. A gdyby im się przyjrzeć jeszcze dokładniej, okazałoby się, że prawie wszystkie z nich kształciliśmy również i przed laty, tyle że może nie w takim zakresie no i że na pewno nie były one sprawdzane na egzaminie dojrzałości.

Te umiejętności, które **nie były** sprawdzane wcześniej, a będą na maturze z języka polskiego w 2005 roku przedstawiają się następująco:

- **umiejętność mówienia na określony temat**, wiedza z zakresu tematu i wykorzystanie przygotowanych materiałów pomocniczych,
- **umiejętność prowadzenia rozmowy przez zdającego w zakresie wyznaczonym tematem prezentacji**,
- korzystanie ze źródeł informacji np. : słowników, encyklopedii, Internetu,
- wykonanie opisu bibliograficznego,
- wyszukanie literatury przedmiotu, dokonanie jej selekcji według określonych kryteriów, wykorzystanie jej do opracowania tematu,
- scalanie zdobytych informacji w różne formy wypowiedzi,
- sporządzanie planu, konspektu

Część pisemna (A I cz. I)

- odczytanie sensu fragmentów, głównej myśli całego tekstu, wykorzystanie zawartych w nim argumentów i sformułowanie wniosków,
- rozpoznanie zasady kompozycyjnej tekstu, typu nadawcy i adresata, oraz funkcji tekstu,
- rozpoznanie charakterystycznych cech stylu i języka tekstu,
- odtworzenie informacji sformułowanych wprost, przetworzenie informacji, np. porządkowanie, stosowanie do rozwiązania problemu.

/za OKE w Łomży/

Wyliczając umiejętności, szczególnie podkreśliłam te, które mają fundamentalne znaczenie w kontaktach międzyludzkich a łączą się z **mówieniem**. Są to umiejętności, których nie da się przecenić a które nie są sprawdzane na egzaminach zewnętrznych wcześniejszych etapów edukacyjnych.

Do tej pory na ustnym egzaminie maturalnym "odpytywano „przerobiony” materiał lekturowy i historycznoliteracki," (1) lub, jak kto woli, sprawdzano wiedzę ucznia. Obecnie nie materiał, nie treści są priorytetowe, lecz umiejętności ucznia wykształcone w całym toku edukacji.

/Nie bez powodu w planowaniu pracy nauczyciela preferuje się tzw. plany wynikowe, które zakładają nadrzędność osiągnięć ucznia w stosunku do materiału, który w tym ujęciu staje się jedynie drogą do osiągnięcia celu./

Niepodważalne są argumenty, które przemawiają za prezentacją maturalną. Problemem jest tylko czas, którego brakuje, by pomóc przygotować się wszystkim uczniom, oraz ciągle jeszcze strach przed odejściem od tradycyjnych metod kształcenia. /Odrębnym zagadnieniem, bo nie wchodzącym w zakres kształcenia polonistycznego, jest stres związany z sytuacją publicznej prezentacji./

Do końca września roku maturalnego, z listy tematów opracowanych przez zespół nauczycieli a zatwierdzonych przez okręgowe komisje egzaminacyjne, uczeń wybiera temat, który będzie opracowywał i przygotowywał przez okres ok. 6-7 miesięcy.

Od czego powinien zacząć?

Wybór tematu nie powinien być sprawą pochopną. Często jego sformułowanie będzie narzucało lub sugerowało formę prezentacji. Dlatego oprócz względów merytorycznych /np. większa wiedza w danym zakresie/czy zainteresowań osobistych, należałoby również uwzględnić predyspozycje do określonej formy prezentacji, szczególne umiejętności i talenty. Zatem należałoby dokonać samooceny w zakresie wystąpień publicznych. W rozpoznaniu swoich atutów lub może słabości, może pomóc poniższa ankieta.

JA I PUBLICZNOŚĆ

1. Gdy mam zaprezentować to, czego się nauczyłem(-łam):
 - przeszkadza mi to, że:.....
 - pomaga mi to, że:.....
2. Wypisz cechy charakteryzujące osobę , która wg ciebie dobrze czuje się w sytuacji prezentacji publicznej/ przypomnij sobie znanych prezenterów telewizyjnych, polityków, może kogoś znanego ci bliżej.../.
 -
 -
 -
 -
 -
3. Zaznacz na schodkach miejsce, na których umieściłbyś siebie.

prezentacja publiczna sprawia mi przyjemność

.....

.....

.....

.....

.....

prezentując swoją wiedzę publicznie,
czuję się kompletnie sparaliżowany

4. Napisz, co wg ciebie najbardziej utrudnia ci efektywne prezentowanie swoich prac czy wiadomości, a co ułatwia.

.....
.....

5. Wymyśl pierwszy krok w kierunku pokonywania trudności w prezentowaniu siebie, swojej wiedzy i umiejętności.

.....

6. Zastanów się, jak możesz wykorzystać swoje atuty.

7. Jaka forma prezentacji będzie dla ciebie najlepsza, jaki rodzaj tematu ją implikuje?

.....
.....

Wybraliśmy temat, zatem należałoby się zastanowić nad strategią działania.

Na początek powinniśmy sobie zadać podstawowe pytania:

Co?

W jakim czasie?

W jaki sposób?

Jak widać, pytania dotyczą zakresu materiału, zestawu lektur, pozwolą określić czas pracy na poszczególnych etapach, pozwolą dobrać najlepsze dla każdego metody interioryzacji, czyli oswojania i uwewnętrzniania treści. Podkreślam, nie chodzi tu o mechaniczne zapamiętywanie, jakkolwiek dla wielu najlepszą metodą poznania może okazać się wielokrotne powtarzanie, być może dzielenie się z innymi wnioskami, może odkryciami związanymi z lekturą, ważne może okazać się również robienie notatek.

Warto zgłaszać się do wystąpień na forum klasy, szczególnie jeśli nasz temat w jakimś stopniu łączy się z bieżącymi zagadnieniami, również dlatego, by przyzwyczajać się do mówienia w sytuacjach publicznych.

Przygotowując prezentację ciągle musimy pilnować celu - pamiętać o temacie i pod tym kątem porządkować całość, planować kolejne działania /warto prowadzić kalendarz zajęć/, poszukiwać nowych, ciekawych rozwiązań. Trzeba też pamiętać, że nie da się przekazać wszystkich zgromadzonych na dany temat informacji w ściśle określonym czasie – zresztą nie to jest celem prezentacji. Drogowskazem dla ucznia jak selekcjonować wiedzę jest:

- dobre zrozumienie wybranego tematu-idei przewodniej /tu może pomóc dokładna analiza semantyczna tematu, odszukanie słów – kluczy, budowanie i hierarchizowanie pól semantycznych/,
- zaakcentowanie istoty przekazywanej wiedzy-mówienie w określonej sprawie,
- wewnętrzna akceptacja tematu, formy jego przekazu i własnych predyspozycji osobowościowych,
- zbudowanie możliwego do realizacji planu prezentacji.

Na etapie planowania powinniśmy więc również zastanowić się nad sposobem wygłoszenia tekstu, nad pomocami , które zechcemy wykorzystać by podnieść atrakcyjność prezentacji, być może nad specjalną scenografią. Na pewno ważna jest struktura prezentacji. W planowaniu można wziąć pod uwagę proponowaną poniżej.

Na wstępie należy powitać komisję, przedstawić się oraz temat, na jaki będziemy mówić. Można zacząć efektownie, tzw. „przynętą” – czymś, co w temacie jest najbardziej interesujące, najzabawniejsze, kontrowersyjne, dziwne - dzięki temu możemy zyskać szczególną uwagę komisji,/ pamiętajmy o tym, że wchodzimy już jako kolejni mówcy/, następnie należy przedstawić ideę swojego wystąpienia, istotne elementy składowe prezentacji.

W rozwinięciu przedstawiamy tezę lub tezy, które uzasadniamy zgromadzoną wiedzą popartą cytatami , prowadzonymi przez nas badaniami. Można treść zilustrować za pomocą interesującego przykładu, adekwatnego przedmiotu, anegdoty czy rysunku.

Uwagę słuchaczy wzmocni **podsumowanie** - konkluzja, być może wzmocniona pytaniem retorycznym.

Po zakończeniu prezentacji bądźmy przygotowani na rozmowę z egzaminatorami, pamiętając, że będzie ona dotyczyć prezentacji.

Wystąpienia na forum klasy mogą być znakomitą okazją do kształtowania pożądanых zachowań werbalnych i niewerbalnych. Musimy pamiętać o swoim wizerunku w czasie prezentacji. Bo prezentacja to nie tylko to, **co mówię, jak mówię** ale również **jak wyglądam**.

Zacznijmy od tego "**jak wyglądam słowem**", czyli **jak mówię**.

Pamiętajmy o tym, że mówienie to ruch, mówienie musi żyć, zatem tempo mówienia powinno być żywe i zróżnicowane, intonacja wyrażająca zaangażowanie ale głos prowadzony równo i spokojnie. Siła głosu powinna być adekwatna do audytorium, zatem nie powinniśmy mówić nazbyt głośno w niewielkiej sali, ani zbyt cicho i monotennie. W trakcie prezentacji wskazane jest stosowanie pauz, by skupić uwagę, można również stosować pytania retoryczne. Oczywiście w komunikacji werbalnej najważniejsza jest zrozumiałość wypowiedzi. Dlatego zwracamy uwagę na stosowanie właściwego słownictwa poprawnego pod względem gramatycznym i dykcyjnym. Nie bez znaczenia będzie tu poprawna artykulacja oraz właściwe wymawianie głosek w różnych pozycjach w wyrazie, zwłaszcza grup spółgłoskowych.

Nie bez znaczenia jest również to, jak się zachowuję i jak wyglądam. Nie wydaje mi się, abym musiała wspominać o odpowiednim ubiorze - myślę, że maturzyści są już na tyle dojrzały, że odróżniają sytuacje oficjalne od nieoficjalnych i potrafią dostosować do nich odpowiedni strój. Wiedzą również, że w takich sytuacjach postawa ciała powinna być wyprostowana, mimika twarzy adekwatna do treści a gestykulacja, jakkolwiek naturalna, jednak nie nadmierna. W kontaktach interpersonal-

nych, a takim jest również sytuacja matury wewnętrznej, powinien być zachowany częsty kontakt wzrokowy, w miarę możliwości, z każdym członkiem komisji.

Reasumując: Co wpływa na dobrą ocenę prezentacji?

- Jej czytelna struktura
- Wizerunek autora: postawa ciała, mimika twarzy, ustawienie głosu, gestykulacja, kontakt werbalny i wzrokowy z odbiorcą.
- Treść wystąpienia - ujęcie tematu, sposobu podejścia do zagadnienia.
- Spójność (taki dobór formy i treści, aby harmonizowały z predyspozycjami osobowościowymi ucznia).
- Sposób przedstawienia treści (użycie pomocy, stworzenie scenografii).

Drodzy nauczyciele, kochani uczniowie, „Non scholae, sed vitae discimus”, czego Państwu i sobie życzę.

Bibliografia:

1. B. Chrzastowska, Trudne początki.[w:] „Polonistyka” wrzesień 2004, dodatek nr 1, str.3
2. J. Kram, Zarys kultury żywego słowa. WSiP. Warszawa 1995
3. R. Pijarowska, A. M. Seweryńska, Sztuka prezentacji: dać szansę młodzieży, czyli jak uczyć prezentacji. WSiP. Warszawa 2003
4. Materiały OKE w Łomży

Przedruk „Doskonalenie Otwarte” 2004/2005 nr 1, s.15-24